

Держава
і освіта

УДК 37.014.3:
005.62(477)

Укладач
О.І. Виговська.

Директор школи, ліцею, гімназії № 4-6'2016

Лілія
ГРИНЕВИЧ

Міністр освіти і
науки України

«НОВА ШКОЛА. ПРОСТІР ОСВІТНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ».

УПРАВЛІНСЬКІ ТА ВЧИТЕЛЬСЬКІ ПРІОРИТЕТИ: ТРИ МІНІСТРИ ПРО ГОЛОВНЕ

Ця стаття реалізує редакційний задум – співставити позиції очільників освітянської галузі, міністрів освіти і науки в різні доленосні для країни часи, щодо стратегічних інтенцій освіти, зокрема школи, що має допомогти вам, шановний читачу, не лише зорієнтуватися, а і визначитися щодо пріоритетів проекту сучасної реформи «Нова школа. Простір освітніх можливостей», який так блискавично поширився серед громадськості, що дає право сказати – реформа вже розпочалася в освітньо-суспільному просторі країни.

Саме з'ясуванню ідеології запропонованої реформи середньої освіти, її базових компонентів, стратегічних намірів та очікуваних результатів і присвячена ця стаття, яка акумулювала основні концепції, на яких ґрунтується Нова Школа, та позиції очільників Міністерства різних часів відносно стрижневих проблем освіти.

Пропонуємо Вам, шановний читачу, дочитатися, дослухатися і почути 3-х міністрів освіти та разом з нами розібратися в усьому.

Ключові слова: зміни в освіті, справжні реформи, суспільство освічених громадян, нова школа, новий зміст освіти, компетентності, структура школи, нова формула школи, вмотивований вчитель, свобода творчості і професійного розвитку, дитиноцентризм, цілісна особистість, патріот, інноваційна людина.

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: НЕ ГОВОРИТИ ПРО МОЖЛИВОСТІ, А ТВОРИТИ ЇХ

Напередодні навчального року в усіх освітян таке сум'яття почуттів – з одного боку є у нас реформи, начебто все урахували, знаємо, де у нас слабкі місця, де сильні, а з іншого – є ще

чимало слабких місць, які постануть перед педагогами і високим керівництвом з 1 вересня.

Нам пощастило жити в час кардинальних змін у нашій країні. Хтось може слово «пощастило» взяти в лапки,

тому що в цей час гинуть люди, є родини, в яких сини, батьки, чоловіки на фронті, тривожаться кожен раз, коли чекають звістки. Але це і той час, який відкриває для нас можливості.

Ми не можемо говорити лише про можливості, ми маємо творити ці можливості.

Ми маємо їх відкривати і втілювати вже в житті. І тому ми не можемо безкінечно обговорювати наші плани змін. Ми маємо їх здійснювати. **Діти не можуть чекати поки ми запровадимо нову українську школу.** Нова українська школа вже є описана в проекті Закону «Про освіту», який лежить в парламенті і не може далі там гальмуватися. Лише спільними зусиллями ми можемо тиснути на наших народних депутатів, щоб вони восени таки ухвалили новий закон про освіту. Звісно вони аргументують, що це буде коштувати нам грошей. **Немає реформи, яка не коштує грошей, інакше це псевдореформа.** Реформа потребує інвестицій, причому ми розклали їх послідовно. Не може бути величезних інвестицій одноментно, але можуть бути посильні. Можуть бути державники, які розуміють це. Уся українська громадськість, особливо освітянська спільнота мусять стати єдиними і говорити в один голос про необхідність таких змін. **Чому ці зміни такі потрібні? Ми йдемо до європейського союзу. Ми визначились з цим вектором. Дороги назад немає. Позаду – повернення в імперію, позаду – втрата національної ідентичності, позаду – втрата незалежності.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ – ВІДПОВІДІ МІНІСТРА

ЧОМУ створено цей проект? Як виникла ідея? КОМУ завдячимо за ініціативу та його розробку? Учням бракує бажання ходити до школи. Чому?

Лілія Гриневиц (далі Л.Г.): Така проблема, як втрата дітьми інтересу до навчання, у нас є. Колись це відбувалося в сьомому-восьмому класі.... Сьогодні не хочуть ходити до школи уже в третьому класі. Чому? Ми проаналізували причини цього – разом із науковцями, практиками, батьками. І з'ясувалося, що в програми під час змін в 2011-2012 рр. було **напхано все більше теоретичної інформації**, незважаючи на вікові особливості дітей. І діти, не встигаючи засвоїти одні важливі базові знання, мусили переходити до вивчення наступних. У такий спосіб діти випадають з процесу навчання...

Далі. Коли ми подивилися на наші програми, виявилось, що в них дублюється інформація з різних дисциплін, у різних класах. Іноді подається інформація не для тієї вікової категорії, й виходить, що дитина мусить вивчити складне теоретичне визначення, і це в той час, коли вона лише вчиться читати (див. ремарку на С. 12).

З власного досвіду я чітко розумію, **що від міністерського рішення, затвердженого чи то колегією, чи кимось іншим, і тим, що відбувається безпосередньо у класі за дверима – величезний шлях.** А цей шлях треба пройти буквально за кілька тижнів. І зрозуміло, що викликом було провести оновлення програм початкової школи упродовж двох місяців (між нашим приходом у Міністерство і 1 вересня часу було не так багато) ми виставили програми на відкриті платформу EdEra. І запросили вчителів-практиків, психологів, науковців, громадські організації, батьків: будь ласка, ось вам програма за розділами – прокоментуйте, що ви думаєте про кожен з них.

Нам це вдалось зробити завдяки, **по-перше**, інноваційним технологіям (вперше це було реалізовано на відкритій платформі з усіма необхідними можливостями коментування і модерування та відповідним зворотнім зв'язком), **по-друге**, велетенській енергії у потребі цих змін, ми мали понад 4000 коментаторів, які пропонували реальні рекомендації до програм: вчителі-практики, науковці, батьки, громадські спільноти, зацікавлені питаннями освіти; і **по-третє**, надзвичайно конструктивній співпраці з Національною академією педагогічних наук України, за що дозвольте висловити окрему вдячність **В.Г. Кременю**. Коли ми на заключному етапі зібрали дуже багато неузгоджень, адже коли працює така платформа, працюють модератори різних програм: це були питання і термінології, і навала програм, то саме завдяки спільній інтенсивній і продуктивній співпраці нам вдалось все реалізувати. **Тепер енергія цих змін мусить діяти до кожного вчителя початкової школи.** А це покладається на кожного, хто відповідальний силою своєї управлінської посади, чи то в навчальних колективах, чи в методичних об'єднаннях, чи університетських спільнотах, де здійснюється підвищення кваліфікації і підготовка молодих вчителів.

Всі ми маємо жити цією енергією змін, – інакше їх не відчує жодна українська дитина.

ОНОВЛЕННЯ ПРОГРАМ: КІЛЬКА МІФІВ, ЯКІ ВАРТО РОЗВІЯТИ

Л.Г.: Сьогодні варто *розвіяти кілька міфів про оновлення програм.*

Міф перший: *«забрали з програм важливу інформацію, яку треба знати дітям у молодших класах».* Насправді ми опрацювали і оновили програми у межах державного стандарту, який сьогодні працює. Ми повинні забезпечити наших дітей основним базовим ядром знань, необхідним в середній школі, але разом з тим дати їм більше часу для його засвоєння. Більше часу виділено власне на вибір учителя, який повинен мати педагогічну свободу щодо визначення кількості часу на засвоєння матеріалу кожною окремою дитиною. Відбулося осучаснення текстів і вибір їх палітри, з якими діти зможуть працювати при читанні, для збільшення мотивації і зацікавлення учнів. Ми привели програми відповідно до вікових особливостей дітей, тому що не можуть діти в 6-річному віці (коли вже вивчають іноземну мову) у першому півріччі лише відтворювати графічне зображення слів. Тобто – це абсолютно питоми, вивірені професійними практиками *зміни до програм, здійснені задля того, аби значно більша кількість українських дітей могла ними скористатися.*

Ми хочемо досягти державних стандартів початкової освіти – тобто визначення того, що має знати і вміти дитина – завдяки покращенню якості навчального процесу і при збереженні здоров'я дитини. *Наведу приклад.* Багато спекулюють *щодо таблиці множення*, вивчення якої ми розділили на більш тривалий час. Бо річ не в тім, щоб дитина зазубрила якомога більшу частину таблички за якомога коротший час. *Нам важливо, щоб дитина розуміла сутність дії множення і вміла її практично застосовувати.*

Ми прагнемо, щоб дитина мала знання і практичні навички їх застосування, аби це потім стало опорою в базовій школі. Бо від успішності дитини в початковій школі залежить успішність її навчання в наступних класах.

Наведу ще кілька прикладів. Що читають діти в початковій школі? Як правило, це – застарілі тексти, часто вкрай далекі від реалій дітей ХХІ століття. У програмі повинні бути й сучасні українські дитячі письменники, яких учень може побачити на телебаченні, написати їм листа чи прийти на зустріч. *Тому ми збільшили перелік відповідної літератури, і вчитель має право обрати, які тексти надавати дітям.*

Працюємо над хрестоматією для початкової школи, де будуть подані приклади творів сучасних українських письменників. Багато видавництва люб'язно надали для цього відповідні дозволи на використання авторських прав.

Ще один конкретний приклад: діти приходили до школи у шестирічному віці і на заняттях з іноземною мовою в 1-му класі значну частину часу мусили копіювати графічні зображення слів, словосполучень і речень. Але насправді дитина у першу чергу повинна зацікавитись мовою. Її треба навчити ритму цієї мови, навчити більше слів та простих фраз... *Тому я хотіла б усіх заспокоїти: після оновлення програми наші діти отримають не менше, а більше знань і навичок.*

Тому ми впевнено ідемо вперед. І на цьому шляху ми повинні розуміти, що освіта має не плентатися у хвості, а бути флагманом, бо ми готуємо дітей до цих змін (див. віз на С. 7).

Сьогоднішня школа знань готувалась упродовж 25 незалежних років на кількох базових важливих стовпах. **Перший стовп** – дерадянїзація школи, яку ми здійснили за 25 років незалежності. Ми збудували українську школу. У неї оновлений український зміст. Ми змінили гуманітарну складову, підходи до виховання, але у нас залишилася глобальна знаннева криза, від якої потерпає не тільки Україна. Це криза нових можливостей, коли школа перестає бути єдиним джерелом знань. **Школа – є одним з компонентів, а знання примножуються лавиноподібно.** І тоді ми знання почали впахити в наші навчальні програми. А при цьому фінансовий стан країни погіршується і погіршується, починає скорочуватися тривалість навчального року. Варто запитати у практиків, чи навчаються діти увесь той час, який у нас виписаний у навчальних програмах. Скільки ми маємо подовжених канікул? Скільки у нас всіляких причин, не буду їх перераховувати, коли діти не мають змоги повноцінно навчатися і це при знанневій кризі. **Криза полягає в тому, що ми захали величезну кількість теоретичних знань у навчальні програми, не маючи навіть часу щоб перевірити їх засвоєння.** А коли ми оглядаємось або «добігаємо» за тим, що ро-

блять провідні системи світу, ми бачимо, що половина з необхідних для випускника середньої школи результатів, залишаються у прогалині. Їх просто нема. Дозвольте вивірити. **Нова українська школа у тому контексті, який ми маємо сьогодні, мусить готувати цілісну особистість.** Це має бути громадянин, патріот, це має бути інноватор. Бо для України вийти на прогресивний шлях розбудови можна тільки шляхом інноваційного розвитку. А у нашій свідомості інноватор – це той, хто має стати науковцем або інженером, або ще кимось, хто буде займатися інженерно-технічною спеціальністю. **Інноватором має бути кожен громадянин, тому що інноваційний креативний підхід і творче мислення конче необхідно для оптимістичного вирішення життєвих проблем.**

Сьогодні ми бачимо у пересічного українця неготовність до вирішення проблем, замість того, аби брати на себе усю повноту відповідальності за власне життя. Як прийти до такої моделі випускника? Якщо ми звертаємося до провідних освітніх систем, бачимо узгоджений у Європейському Союзі підхід із 8 ключових компетентностей. **Ще один міф одразу розвію.** Ми кажемо, що в новій українській школі ми переходимо до компетентного навчання. І наш результат полягав у формуванні у дітей компетентності. Наші опоненти говорили: дивіться, ваші діти тепер не будуть нічого вчити, вони не матимуть знань, коли будуть мати компетентності. То що ж таке компетентність? Це

ПРО НОВУ ШКОЛУ ТА ПРО ТИХ, ХТО РОЗБУДОВУВАТИМЕ КРАЇНУ

● 12-річне навчання: коли і для кого

Л.Г.: Дванадцятирічка має розпочатися з дітей, які вперше підуть до школи у 2018/2019 навчальному році. До речі, за умови 12-річної школи більшість бакалаврських програм скорочується з чотирьох років до трьох, тож загалом матимемо ті ж 15 років, що й у нинішній схемі, коли маємо 11 років у школі плюс 4 роки на бакалавраті в університеті.

Ті, хто ходить до школи нині, 12 років вчитися не будуть. У сьогоднішній школі, перевантаженій теоретичною інформацією, додавати ще рік навчання немає сенсу. **Це має бути нова школа за своєю суттю.**

● Що ж таке нова школа?

Л.Г.: Раніше школа для дитини була основним джерелом знань. *Але сучасна дитина живе у величезному потоці інформації.* Якщо ця дитина мешкає в місті чи просто має досить забезпечену родину, вона вже з раннього віку починає користуватися гаджетами, сприймає усі процеси динамічно й у тривимірному просторі. Це – “багатозадачні” діти, які можуть робити водночас кілька речей. *А ми приводимо їх у клас і примушуємо сидіти, склавши руки, й дивитись на нудну дошку.*

Крім того, нинішня українська школа переживає “знанневу кризу”. Зараз постійно з’являються нові знання, а в програми, крім нових знань зі, скажімо, фізики, заштохнули ще й історію фізики. І так – з кожного предмету. **Що ж маємо в результаті, коли дитина закінчила школу й склала ЗНО? Що з отриманого в школі виявляється потрібним для життя?**

Не забуваймо, що у нас є євроінтеграційні устремління, є країна-агресор під боком, і є дуже складна економічна ситуація. **У такому становищі нам необхідний тільки інноваційний розвиток.** Звідси випливає “**модель випускника**” – тих людей, які завтра *розбудуватимуть розбудовувати Україну. Це має бути особистість, відповідальний громадянин-патріот, і до того ж інноватор.*

Зокрема, нам потрібно більше інженерів. Проте **інноваційне мислення потрібне** не лише інженерам, але й **людям усіх професій при вирішенні суто життєвих проблем.**

● Нововведення: олівець і дитяча психологія.

Л.Г.: Ця пропозиція – *писати простим олівцем до формування у дітей стійких навичок письма* – для більшості шкіл буде новацією. Вона пов’язана не лише з навичками письма, але й із розумінням дитячої психології. *Помилку, зроблену олівцем, легко виправити – а це дозволяє дитині не боятися помилки, розуміти, що вона має право на помилку.*

Про ці новації добре знають учителі, які “тримають руку на пульсі”: це – світова практика провідних освітніх систем. *У сучасному світі дитина має дуже багато відволікаючих факторів.* Крім того, існує чимало типів інтелекту, діти мають різні схильності й здібності, і ми повинні все це врахувати. Закомплексована у ранньому віці дитина понесе ці комплекси у майбутнє своє життя.

У проєкті Нової школи **перший-другий класи** в навчальному закладі називатимуться – **“адаптаційним періодом”**. Під час цього періоду має сформуватися довіра між дітьми, вчителями й батьками. Коли дитина змалку починає довіряти вчителю, коли вона розуміє, що має право на помилку, надалі їй буде значно легше.

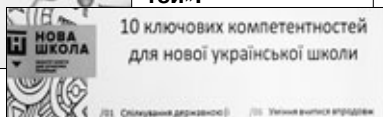
СЛАЙДИ з презентації **Л.М. Гриневич**, що демонструвалися нею під час її виступів в НПУ імені М.П. Драгоманова та Київському університеті імені Бориса Грінченка.

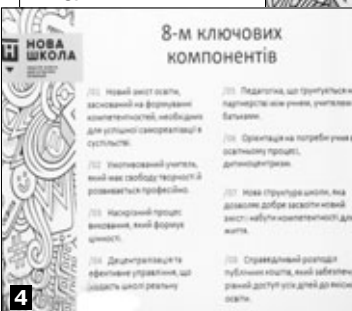
1. Проект сучасної реформи «Нова школа. Простір освітніх можливостей».

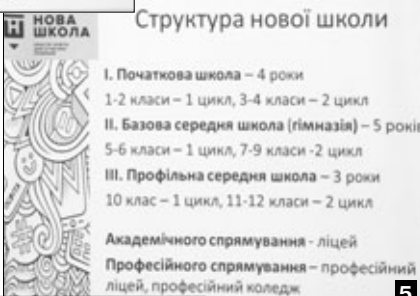
2. Формула нової школи.

3. 10 ключових компетентностей для нової української школи.

4. 8-м ключових компонентів.

5. Структура нової школи.

6. "Канва" розвитку учня.

іше один виклик для нас. Кожен український вчитель і батьки повинні розуміти, що таке компетентності (див. вріз на С. 10). Ми вибудуємо нову українську школу не тільки знаннями. Знання це тільки один з елементів компетентності. А ще — уміння як застосувати ці знання у житті, для вирішення професійних і життєвих проблем, а ще цінності. От що стає ключовим компонентом змісту освіти. Ціннісна платформа як сприймати інформацію, як критично її переосмислювати. У комплексі знання, уміння, цінності, ставлення в їх основі дають можливість успішно вирішувати життєві проблеми, бути успішним у професійній діяльності.

Які ж це компетентності?

У Європейському Союзі давно з ними визначилися і визначили їх місію. У Законі їх десять. Ми їх доповнили. Але, якщо їх проаналізувати, можна побачити ту прогалину, яка зараз є в українській школі, **те, що варто** ще до запровадження нової української школи **поставити собі за мету при оновленні чинних програм, в межах чинних стандартів**, поки буде втілена нова 12-річна українська школа:

- спілкування рідною мовою, іноземними мовами;
- математична грамотність (природничо-математична освіта оголошена одним з пріоритетів при перегляді програм основної і старшої школи);
- інформаційно-цифрова компетентність, яка досі є білою плямою у сьогоднішній школі.

- нішній системі загальної середньої освіти;
- уміння вчитись упродовж життя;
- соціальні і громадянські компетентності;
- підприємництво;
- загально-культурна грамотність;
- екологічна грамотність і здоровий спосіб життя.

Ось тут доведеться дуже багато працювати. І на цьому має бути зосереджено підвищення кваліфікації вчителів, підготовка і оновлення програм. Ми зараз *працюємо над новими стандартами вищої педагогічної освіти*.

Канали зв'язку учня. Компетентності переплітаються з вміннями. Таких умінь як критично мислити, аргументувати і формулювати власну точку зору ми не вчимо дітей, а це те, що необхідне їм впродовж життя. Уміння читати зрозуміле, розвиток емоційного інтелекту, робота в команді – це все те, що переплітає формування цих компетентностей. (Див. вріз на С. 10)

Шановні колеги! *Це має вийти з площини теоретичних підходів. Якщо ми піднімемо теоретичні розробки наших науковців, то зрозуміємо, що все це є там – і компетентності, і норми деяких нормативних документів. Але потрібно, щоб вони зводили прийшли в наші школи і стали живим підходом для наших дітей, батьків, учителів.*

Педагогіка і педагогіка партнерства. У своєрідній моделі – загальній формулі школи – є 8 компонентів, серед яких педагогіка партнерства, новий

НОВА ШКОЛА І ВЧИТЕЛЬ: НАЙГОСТРІШІ ПРОБЛЕМИ

Л.Г.: Я вважаю, що вчитель повинен бути провідником державницької політики. Жодні реформи, жодна нова школа неможливі без учителя. І я вважаю найбільшим для нас викликом підняти соціальний статус і кваліфікацію українського вчителя.

Нині, коли відсоток ВВП, що йде на освіту, щороку падає, це величезна проблема. У проекті нового закону "Про освіту" ми визначили рівень зарплати вчителя, який мав би бути адекватним – три мінімальні зарплати. Але до нього ми не зможемо прийти ні наступного року, ні навіть за два роки, проте ми мусимо поступово йти до цього рівня.

Так, бюджет-2017 теж буде важкий, але ми вийшли з пропозицією хоч трішки «просунути» вчителя вгору Єдиною тарифною сіткою. З іншого боку, ми маємо гарантувати вчителю більшу педагогічну свободу. Ми маємо довіряти вчителю. Але водночас маємо спонукати його до підвищення кваліфікації і до реального партнерства з батьками та учнями, аби ми могли запроваджувати цінності нової школи (див. ремарку на С. 13).

- Про зміни, які мають відбутися в підготовці вчителя.

На жаль, статистика показує, що 70 % вчителів українських шкіл не знають як працювати з дітьми з особливими потребами; не знають, що робити, якщо така дитина потрапить до їхнього класу. Звідси висновуємо, що інклюзивну¹ освіту варто зробити обов'язковим елементом як при підготовці молодого вчителя, так і при підвищенні його кваліфікації, та при плановій його перепідготовці. Це є та пріоритетна тема, яка мусить бути включена на всіх рівнях управління освітою.

¹Інклюзивна освіта. Ще одна тривожність, і ще один міф. Ми заявляємо інклюзивну освіту як пріоритет. Так, це дуже складний проект, котрий потребує інвестицій. Сьогодні, коли звітують наші 70 % закладів освіти, що доступні для дітей з особливими потребами і не мають архітектурних бар'єрів, я розумію, що це – брехня. Тому, що наявність пандусів – це ще не доступність школи для дітей з особливими потребами. У цьому аспекті нам треба ще дуже багато працювати. Цю тему взяла під свій патронат Марина Порошенко, що вселяє надію на збільшення інвестицій та привернення глобальнішої уваги до цієї проблеми.

Від укладача

Редакторська ремарка 1: «ХОТІЛИ ЯК КРАЩЕ, А ВИЙШЛО ЯК ЗАВЖДИ... – ПРИВІД ДЛЯ РАДИКАЛЬНИХ ЗМІН»

Мене особисто здивувала позиція МОН України щодо цьогорічного блискавичного реформування освіти, зокрема початкової. Останню лише завершили реформувати і при тому досить успішно: за лінійку підготовлених підручників для початкової школи їх авторів-розробників навіть відзначено Державною премією. Залишалися проблеми з основною і старшою, але й вони поступово вирішувалися. А тут як „грим серед ясного неба” – в епіцентрі уваги знову ж таки початкова! Віддаймо належне громаді: повз неї нічого не пройшло. Батьки загаласували/збурилися, бо вважали, що зміни в програмах, у першу чергу, значно погіршать математичну підготовку дітей. Тоді як реакція освітан була різною, хоча більшість спокійно і мовчки сприйняла нововведення. До речі, характерний і показовий симптом, а для мудрого управлінця підказка до миттєвих і адресних рішень. Так чим же викликані такі зміни? Моя особиста участь в 3-х заходах на запрошення їх організаторів на початку цього навчального року (для директорів шкіл міста Києва та області, а також ректорів педагогічних вишів), на яких центральним питанням був проект реформи «Нова школа...», який презентувала ініціатор його розробки, міністр **Л. М. Гриневич**, прояснила причини блискавичної появи цього Проекту в освітньому просторі країни і дала відповіді на безліч інших запитань, так чи інакше пов'язаних з самою суттю Проекту за його цілями та результатами [1, 2, 3]. Реальний стан української малечі, яка ще 2 роки тому бігла залюбки до школи, а вже в 3-ому класі не хоче, не сила ходити до школи, до такої (!) школи, – саме поведінка малюків, їх ставлення до нашої української школи, їх власне кожного самопочуття і здетонувало появу цієї нової реформи... Хіба не правильно? Не своєчасно? – Інакше і бути не могло!

Для більшої переконаності всіх нас у правильності рішень і дій, дозволяю собі перифраз усталених висловів **В.Г. Кременя**: „для чого навчання, що не формує особистість”, „навіщо дорога, яка не веде до храму”, зокрема останнє, на кшталт відомого у всіх народів прислів'я: «Усі дороги ведуть до храму» і наголошу: „**навіщо школа, якщо діти не хочуть в ній вчитися**”.

Очевидно, наявні вагомі аргументи на користь появи проекту реформи «Наша школа...». Саме зіставний аналіз, з *одного боку*, діючих шкільних програм, з *другого*, психологічного стану дітей – відсутності у більшості з них бажання вчитися, призвів до миттєвого рішення: негайно виправити ситуацію в школах, починаючи саме з початкової. Необхідна була сміливість взяти на себе відповідальність за таке рішення й наступні його наслідки. Слід визнати: її якраз розробникам проекту і не бракувало. Тож, і *маємо*, вкотре, знову *реформу Школи, яка має бути такою, де діти з радістю будуть в ній вчитися. Достойна мета! Тоді як її реалізація – за всіма нами, і це справді так!*

зміст – орієнтація на учня – дитиноцентризм, вмотивований учитель (принцип **В. Кременя**), автономія школи, справедливе фінансування і рівний доступ, виховання на цінностях, нова освітня структура, нове освітнє середовище (див. вріз на С. 10).

Вмотивований учитель і педагогіка партнерства – це основне, навіть, «лобне місце», у цій реформі, бо, якщо там не відбудуться зміни, нічого більше не відбудеться. На це мають зважити усі учасники освітнього процесу. Тому що, з одного боку, знаходячись у цій ситуації **необхідна мотивація від вчителя для «приходу» у професію талановитих дітей.** Ми все ще їх маємо. Коли ми проаналізували бали, з якими прийшли діти на педагогічні спеціальності, то варто зазначити, на велике щастя, **є діти**, що при загальному прохідному балі, який був достатньо низький **на педагогічні спеціальності, прийшли з високими балами ЗНО. Це дорогоцінні перлини**, які ми тут повинні з вами відшліфувати, для того, **щоби вони потім потрапили у наші школи.** Але і вчитель, разом з тим, повинен отримати від суспільства і керівництва велику підтримку і мотивацію в оцінці своєї праці, за те, що він підвищує кваліфікацію і прагне працювати в рамках педагогіки партнерства (див. вріз на С. 11).

Автономія школи. Ми насправді даємо багато впливів і можливостей для вчителя будувати і розбудовувати своє бачення викладання, а вчителі мають бути до цього готовими. Будуть звичайно

і нові навчальні програми, і типові навчальні плани і типові навчальні розробки, але ми відкриємо шлюзи для тих, хто здатний, хто хоче, хто може проявити педагогічну волю. Ще точитимуться інтенсивно розмови щодо аналізу та обговорення Проекту Нової школи, для того, щоб люди розуміли: **нова українська школа відрізняється не тільки 12-ма роками навчання** (див. вріз на С. 9). У теперішній школі, це ми мусимо констатувати, **дитина не отримує значну кількість компетентностей, потрібних для життя**. Подекуди дитина втрачає своє здоров'я, тому ми повинні змінити це, перебудувати структуру і тривалість школи (див. вріз на С. 10). **Ця реформа стосується такої кількості людей, що без підтримки усього суспільства її не буде**. Це так як з ЗНО. Уже пройшов той етап, коли довкола говорили: *«цього не може бути в Україні найближчі 20 років»*. ЗНО, яке стартувало з 2006 року, за три роки повністю запрацювало в країні і з 2008 – стало умовним. Впевнена, **ми зробимо з освітянами спільно цю реформу, тому що ми маємо силу, енергію і величезне моральне зобов'язання перед майбутніми поколіннями**, і перед тими, хто вже склав своє життя за нову Україну і воюють за її незалежність. Тому **ми будемо воювати тут**, але воювати в мирних цілях **заради справді Нової Української школи і нової якості освіти наших дітей**.

Від укладача

Редакторська ремарка 2: «ГОТОВНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВИЗНАТИ І ПРИЙНЯТИ ПРІОРИТЕТНІСТЬ ОСВІТИ, ВЧИТЕЛЯ»

*Добре, що міністр освіти і науки Лілія Гриневич не лише говорить про статус, підвищення кваліфікації, педагогічну свободу та зарплату Вчителя, а й намагається ці питання довготривалого існування в освіті, на кшталт довгобудів у будівельній сфері, нарешті, почати їх реально вирішувати. Але, навіть, від високопосадовця найвищого рівня, яким і є наш профільний міністр, залежить далеко не все, тому і зараз ці окреслені найбільш пріоритетні питання будуть вирішуватися згодом, з часом – не відразу! Такому перебігу подій стосовно вчителів у країні зобов'язані тим, хто керує країною, і, жаль, яким такого розуміння і ставлення до педагогів, освіти, науки не вистає. Ось кому такого розуміння ніколи не бракувало, так це – професійній педагогічно-науковій спільноті, яка десятки років доводила і доводить депутатському корпусу, чому **вчитель і освіта мають бути пріоритетом в державі**¹. Це якраз питання державної освітньої політики: переконати і владу, і саме суспільство.*

У глобальній мережі обговорюють жваво наміри Міністра освіти виправити ситуацію із заробітною платою вчителів: „Всім треба її підвищувати, чому лише вчителям?“ [4]. *По за увагою громади залишається пріоритетність завдань для розвитку країни, які має виконувати український вчитель, лише і саме він!* Хто переконає, насамперед громаду, що, коли країна потребує, наприклад, інженерів, щоб підняти ту ж економіку, саме школа і вчителі-фахівці здатні забезпечити першочергову підготовку майбутніх інноваторів усіх напрямів людської діяльності, і інженерів у тому числі. *Наявність чи відсутність таких педагогів у державі – це і є тест, як працює влада, це її безпосередній обов'язок.* Для цього у державі є всі важелі. Вплив провладних органів на перебіг усіх процесів в країні за даними Інституту стратегічних досліджень НАН України на 2000 рік складає 56 %, тоді як гуманітарної інтелігенції (до якої належать і освітяни) – лише 4,5 %. Враховуючи українську ментальність, попри всі різноманітні інтенції, громадянин зважає на владу, тому її вплив завжди в рази вищий ніж вчителя, до не належного статусу якого в державі безпосередньо й причетна влада. Через її бездіяльність/байдужість стосовно освіти, школи, педагогів в Україні професію Вчителя взагалі важко навіть вважати професією.²

Хто і як може реально допомогти педагогам вирішити їх задавнену проблему – у моїй статті в цьому часописі журналу (див.: С. 62).

¹Така тенденція збереглася й до сьогодні.

²За ознакою фінансової забезпеченості.

МИ ПОВИННІ ГОТУВАТИ ІННОВАЦІЙНУ ЛЮДИНУ З ІННОВАЦІЙНИМ ТИПОМ МИСЛЕННЯ

Національна академія педагогічних наук України абсолютно підтримує позицію міністра, щодо реформування нашої освіти, зокрема середньої.

Нам приємно, що в тому документі, який презентувала Лілія Михайлівна, є певна частка і наших ідей. Цей проект документу заслуговує подальшого обговорення і прийняття,

оскільки повністю відповідає світовим тенденціям розвитку освіти, і надзвичайно актуальний. Чому? Перш за все тому, що документ створений у руслі нових цивілізаційних викликів, які стоять сьогодні перед сучасною людиною, а отже і перед освітою. На деяких із них я зосереджу вашу увагу.

Світ активно вступив у новий тип прогресу – інноваційний, який характеризується швидкою динамікою змін ідей, знань, технологій; змін, які буквально охоплюють не тільки країни, а й кожного громадянина. І тому, ми повинні готувати людину, яка була б готова до цього постійно змінюваного середовища. Сприймати розумні зміни, творити розумні зміни, відкидати не розумні зміни і

таке інше. Тобто, ми повинні підготувати, і мені дуже приємно, що це слово є в проекті документа, інноваційну людину з інноваційним типом мислення.

Наша нація дуже консервативна. Ми повинні її зробити модерною, у кращому розумінні цього слова. Наш розвиток, зокрема економічний, страждає, бо багато громадян України не здатні до інноваційного типу діяльності. І це ми повинні з вами усвідомити і чесно про це сказати. А для того, *щоб підготувати таку людину, ми повинні змінити освіту.* Починаючи зміни з функцій – творче засвоєння певної суми знань буде залишатися основною функцією освіти. Але поряд з тим *є ще 2 функції* – навчити дитину навчатися упродовж життя та навчити умінню здобувати інформацію, використовувати цю інформацію. Тобто людина розумна, «гомо сапієнс» (лат. *Homo sapiens*), в сучасних умовах – це людина, яка навчається впродовж життя. *І третя функція* – навчити використовувати отримані знання, те, що ми називаємо компетентнісним підходом. І це вимагає суттєвих змін і в змісті і, особливо, в методиці викладання, і в державних стандартах. Суспільство знань не там, де є сучасна техніка і технології, а там де переважна більшість громадян і країна в цілому свою ді-

Василь КРЕМЕНЬ

Президент НАПН України, академік НАПН і НАН України, міністр освіти і науки України (1999–2005 рр.)

яльність ґрунтує на основі знань. Тобто, *це перше, що ми повинні досягти в нашому багатолітньому русі до модернізації нашої освіти, у формуванні інноваційної людини* (про інші завдання – див. вріз).

Ще одна світова тенденція – глобалізація. Подобається це комусь, чи не подобається, але це об'єктивний процес. І тут постає завдання – формувати через освіту патріотів України, або глобалістську людину, тобто людину конкурентоспроможну у глобальному просторі, людину, яка б сприймала усі нововведення, весь досвід у своєму фахові, у своїй професії, який існує і в інших країнах. Немає часу в мене зупинитись на цьому більш широко, але хочу сказати, тут багато проблем, від відповідної підготовки дитини – до знання англійської мови. Я вітаю, що президент України **Петро Порошенко** оголосив 2016 рік *роком англійської мови*.

І на сам кінець. **Система цінностей.** Час акцентує увагу на певних цінностях, які набирають більшої ваги, ніж це було колись. Я маю на увазі, скажімо, патріотизм, національне єднання. В умовах глобалізації можна було часто почути, що всі держави створюють спільний економічний простір, інформаційний, спільне небо і таке інше. Мовляв, немає потреби у патріотизмі. Я думаю, що не тільки події, пов'язані з агресією Росії щодо України, але й розумне сприйняття глобальних процесів переко-

нує нас в тому, що патріотизм, національне єднання важливі як ніколи раніше. Чому? Тому, що глобалізація – це не тільки зближення, це ще й загострення кон-

ЗА НАСТУПНІ 25 РОКІВ, БУДЕМО ВІДПОВІДАТИ УЖЕ МИ З ВАМИ, ОСВІТЯНИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ НОВІ ПОКОЛІННЯ.

Василь Кремень

ЧОГО МИ ПОВИННІ ДОСЯГТИ, ЩОБ СФОРМУВАТИ ІННОВАЦІЙНУ ЛЮДИНУ

Наступна зміна, яка охопила все людство, це те, що людина в сучасних умовах вступає у все більше потужне *інформаційно-комунікаційне середовище* і для того, щоб вона залишалась сама собою, а тим більше була ефективною у своїй діяльності, вона повинна свідомо вибудовувати власну лінію поведінки життя і діяльності. І ось тут надзвичайно важливо формувати самодостатню, потужно розвинену особистість. А для того, щоб формувати таку особистість, окрім всього іншого, треба змінити тип педагогіки в нашій школі. Не скрізь, але в багатьох навчальних закладах ці зміни вже відбулися. Але ми повинні замінити авторитарну педагогіку на педагогіку толерантності, перейти від суб'єктно-об'єктних відносин вчитель і учень до суб'єктно-суб'єктних, де обидва учасника навчального процесу самодостатні і активні. Бо це важливо не тільки для освіти, не тільки для окремої людини, це важливо для держави. Бо тільки в цих умовах ми зможемо мати демократичну, стабільну державу. *Демократія не там де демократичний президент, парламент, міністр, хоча це все ми маємо, а там, де є критична маса людей, здатна жити в демократичному суспільстві і не здатна жити в тоталітарному суспільстві.*

Сьогодні ми все більше бачимо, що *рівень розвитку будь-якої країни визначається рівнем розвитку людини.* Людина – особистість – це і головний показник прогресу країни і основний важіль прогресу, бо мова йде про нову інформаційну технологію, де вирішальну роль грає інтелектуальна розвиненість людини. *Ось чому ми повинні будувати нашу освіту на основі дитиноцентризму.* Я дуже вдячний за те, що є посилання в документі на мій виступ і я вважаю, що дитиноцентризм є максимальним наближенням навчання і виховання до розвитку здібностей конкретної дитини. Тут ідея нової школи, як профільної старшої школи, ідея посилення психологічної підготовки відіграє важливу роль.

Наступний цивілізаційний виклик – це *цифрове суспільство.* Не може бути освіта осторонь цього процесу. Ми повинні усвідомити, що комп'ютер в освіті – це шлях до комп'ютерної грамотності, це матеріальний засіб індивідуалізації і інтенсифікації навчального процесу, розвитку пізнання дитини, а комп'ютер, підключений до інтернету – це можливість користуватися знаннями світу. Це відкрило новий тип освіти – дистанційної, яка теж потребує уваги з боку нашої держави.

НАПН ПОСТІЙНО ТРИМАЄ РУКУ НА ОСВІТЯНСЬКОМУ ПУЛЬСІ: події¹, що передували цьогорічним рішенням в державі

Шановні колеги і друзі! Ми, Національна Академія педагогічних наук України, бачимо своє основне завдання в тому, щоб максимально допомогти міністерству, органам освіти на місцях, навчальним закладам, вчителям у модернізації нашої освіти.

Василь КРЕМЕНЬ

● Модель української школи – 12-річка. Наукове підґрунтя

Проекти Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки та нового Закону України «Про освіту» – сьогодні в центрі уваги науково-педагогічної громадськості. Одним із їхніх положень, що викликає активні обговорення, є збільшення терміну навчання для здобуття повної загальної середньої освіти до 12 років.

Якою має бути українська школа – одинадцяти-чи дванадцятирічною, – говорили у Національній академії педагогічних наук в рамках круглого столу «*Структура загальної середньої освіти України*», що відбувся 21 січня 2015 року.

Організаторами заходу стали Президія НАПН України, Відділення загальної середньої освіти та Інститут педагогіки НАПН України. У роботі взяли участь педагоги та науковці, керівники навчальних закладів та управлінці.

● Нові правила для 10 мільйонів громадян²

Закон України «Про освіту» передбачає 12-річне навчання в школі. Як відомо, до цього ми вже йшли, але силами экс-міністра освіти **Дмитра Табачника** реформа згорнулася. Утім, мінімальний термін навчання в системі середньої освіти рішенням ЮНЕСКО має бути **11 років**. За інформацією Інституту педагогіки, у **20 країнах ЄС** вчать **12 років**, у **17-ти** – **13 років**, а у двох – **14 років** (Франція та Румунія).

● Реформа освіти³: хто, де, коли?

Реформування такого велетенського суспільного сектора як освіта – невдячна справа. Будь-який політик, який ініціює реформу в освіті, *по-перше*, не доживе (на своїй посаді) до повного проведення цієї реформи, *по-друге*, навряд чи дочекається вдячності від сучасників, швидше – навпаки.

● У Фінляндії відмовилися від викладання предметів

Фінським школярам до **2016 року** планують дозволити повністю перейти на комп'ютери у веденні конспектів. Влада Фінляндії і надалі вдосконалює систему освіти, яка й без того вважається однією з кращих у світі. Так, учням старших класів хочуть запропонувати вивчати не звичні предмети, а конкретні теми, повідомляє **The Independent**.

¹З сайту НАПН України

²Platfor.ma

³Георгій Касьянов/»Дзеркало тижня. Україна»

куренції між державами, націями, поширення конкуренції в планетарному масштабі, вторгнення конкуренції не тільки в інформаційний простір, а в культурний і таке інше. І тільки та нація, тільки та держава, громадяни якої максимально згуртовані, національно єдині зможе у найбільшій мірі усвідомити свій власний національний інтерес і в економіці, і в інших сферах, зможе відстояти ці національні інтереси в суперництві, у протиборстві з іншими державами і, таким чином, забезпечити краще життя для своїх громадян.

Ці зміни, про які я кажу – вони довготривалі, вимагають послідовної роботи, врахування кращого досвіду з минулого і сьогодення, тому що **освіта** – це консервативна система, де **приживаються тільки розумні зміни, і водночас змінити все не можна і не потрібно**, варто опиратися на кращий досвід і рухатися далі. Але **головне** в передумовах змін в освіті – **це підняття авторитету і ролі вчителя і освітян**. Без реалізації цього завдання ми не зможемо суттєво змінити нашу школу, бо **школа визначається рівнем роботи вчителя, його доброчесністю, його любов'ю до дитини**. За попередні **25 років** як ми рухалися відповідальні були в основному вчителі, які ще працювали в радянський період. А от за наступні **25 років**, будемо відповідати уже **ми з вами, освітяни, які виховують нові покоління**.

ВІДКИНУТИ ІМІТАЦІЮ ЗМІН В ОСВІТІ І ЗДІЙСНИТИ СПРАВЖНІ РЕФОРМИ⁵

У виховному комплексі наголос потрібно зробити на моральних і гуманітарних пріоритетах, у навчальному — на якості підготовки

Стан освітянської галузі визначається у першу чергу тим, як до неї ставиться держава і суспільство. Як відомо, Польщу агресивне оточення розривало на шматки тричі. І щоразу її народ знаходив у собі сили, щоб відродити державу. Відбувалося це передовсім завдяки шкільництву: рівень мобілізації суспільства залежить від поширення в ньому постулатів національної історіографії, а цьому слугує освіта. Якби не існувало польської історіографії XIX — початку XX ст., не йшлося б і про відновлення польської державності у 1918 році. Тож не дивно, що президент Польщі Пілсудський *не підписував жодного указу, не заручившись підтримкою ректорів вишів та провідних ксьондзів*. Отто фон Бісмарк свого часу зазначив, що *для побудови держави найважливіші не сила зброї й військо, а шкільний учитель*.

А ми, такі реформатори, почали будувати та об'єднувати нову Україну з поліції. Найнижча зарплата поліцейського становить **7 тисяч гривень**, а зарплата вчителя — менш як **2 тисячі**. На зібрання ректорів¹ вишів країни із перших осіб держави ніхто не прийшов.

МАБУТЬ, ЩОСЬ НЕ ТЕ РОБИМО

Спочатку наведу кілька фундаментальних фактів, які певною мірою віддзеркалюють вплив сучасної освіти на стан справ в Україні. Зокрема, пишаємося тим, що належимо до **25 країн**, у яких дуже високий відсоток населення має вищу освіту. *А як це корелює з якістю життя в країні, чого ж ми одні з найгірших за багатьма показниками людського розвитку?* Або чого товчемося 24 роки в багнюці кризи? Чи, може, маємо надрозвинену індустрію, завдяки якій виробляємо та експортуємо високотехнологічне обладнання у розвинені країни? *Торгуємо сировиною або напівсировиною, а ввозимо все, що має високу додану вартість*.

А Росія, здається, посідає навіть перше місце у світі за кількістю людей з вищою освітою на 1 000 осіб. І що ж це їй дало, крім лаврів звання «*дикої країни*»? А ми ще не вийшли із силового поля Росії, тож пуповина,

Петро ТАЛАНЧУК

Президент Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», академік НАПН України, доктор технічних наук, професор, міністр МОН України (1992–1994 рр.)

¹Зібрання ректорів вишів відбулося 15 квітня цього року.

яка нас з'єднувала, хоч і гнила, але ще функціонує.

Україна посідає одне з останніх місць у Європі щодо якості вищої освіти. Де шеренга наших ВНЗ у престижних рейтингах? Немає.

То що ж це за освіта така? Мабуть, щось не те робимо! І не того навчасмо!

Природа речей вибудувана так, що якщо в якомусь процесі настає застій, деградація, то його треба змінювати, корегувати тощо. Іншими словами, здійснювати реформи.

Трагізм ситуації в Україні полягає в тому, **що це слово «замацали» до непристойності, воно стало лайкою, і все через те, що здійснюємо тільки перший етап, тобто руйнуємо, а другий етап — створення нового — не настає.** Тож із таким підходом вже дореформувалися до того, що далі нікуди.

Нинішня криза вищої освіти, на думку закордонних експертів, зумовлена трьома головними чинниками: вища освіта дуже дорога; відірвана від потреб суспільства; використовує застарілі методи навчання. Але, як на мене, вирішальний розрив між технологічними можливостями безмежно продукувати матеріальні блага і так само безмежно низький рівень моральної, доброзвичайної свідомості людини. **Це, так би мовити, глобальні чинники. До них слід додати суто наші, українські: злиденне фінансування та неефективне його використання в освітній галузі і жалюгідна заробітна платня освітян.** Упевнений, що вища освіта відставатиме доти, доки не розв'яжемо проблем, серед яких найголовніші кілька.

НА ЧОМУ ВАРТО ЗОСЕРЕДИТИСЯ

Доки не змінюмо начиння в наших головах, нічого не зміниться. Що нам насамперед заважає перейти на новий рівень самоорганізації? Страх, жадібність і незнання. Щоб рухатися вперед, слід змінити страх на сміливість, жадібність на щедрість, незнання на допитливість. Як це зробити? Шляхом створення моделі людини початку III тисячоліття, де визначити, якою хочемо бачити людину XXI століття,

які цінності вона має сповідувати, які знання, вміння і навички мати, і загальом визначити — який сенс її життя.

Маючи таку модель, слід встановити перелік заходів, завдяки яким цю модель зробити реальністю. Серед них виокремити комплекси виховання і навчання. При цьому **у вихованому комплексі наголошувати на моральних і гуманітарних пріоритетах, а в навчальному — на якості підготовки.**

Розробивши виховні та навчальні вимоги, слід визначити науки й навчальні предмети, а також заходи виховного спрямування, які забезпечать формування омріяної моделі.

Нааявність переліку наук і навчальних предметів, які представляють кожну дисципліну, а також виховних заходів диктує потребу розподілити їх у просторі й часі, тобто у форматі наскрізного виховання і навчання — від дитячого садочка до магістратури.

А тепер **усе це** для втілення в життя потрібно **правничо забезпечити.** Але не у вигляді окремих законів за рівнями освіти, а **єдиним правовим комплексом, назва якого — освітянський кодекс. Це, гадаю, стратегічне завдання.**

Хочемо бачити наше профільне міністерство не виключно дозвільною та репресивною системою, а європейською прогресивною інституцією, налаштованою на сприяння розвитку національної української освіти.

Тож закликаю усіх посадовців, від яких тією чи іншою мірою залежить подальший розвиток освітньо-виховної сфери, і всіх освітян об'єднати зусилля і здійснити справжні реформи. **Треба відкинути імітацію змін в освіті.** Настав час зробити радикальні кроки щодо світоглядного, матеріально-технічного і фінансового її забезпечення. І змінити технології навчання. Недавно прочитав, що освіта ХХ століття вмошувала студента на пасажирське місце, а автомобілем управляли учитель і система. У ХХІ столітті учень пересідає у крісло водія й сам визначає шлях. Тож усі разом допоможемо йому в цьому!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудіозапис виступів учасників наради Серпневої наради керівників київських шкіл міста та області, м. Київ, 20.08.2016 р.

2. Аудіозапис виступів учасників Форум Асоціації ректорів педагогічних університетів України при обговоренні Проекту «Нова школа. Простір освітніх можливостей», м. Київ, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 23.09.2016 р.

3. Аудіозапис зустрічі Міністра освіти й науки Лілії Гриневич з директорами київських шкіл у Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ, 06.10.2016 р.

4. Гриневич Л. Міністр освіти й науки Лілія Гриневич: «Адекватна оплата праці вчителя – три мінімальні зарплати. Але до цього ми не зможемо прийти ні наступного року, ні навіть за два роки» [Електронний ресурс] // Цензор.НЕТ / Головне, Учительська, 05.09.2016. –Режим доступу: <http://www.schoolife.org.ua/ministr-osvity-j-nauky-liliya-grynevych-adekvatna-oplata-pratsi-vchytelya-try-minimalni-zarplaty-ale-dotsogo-my-ne-zmozhemo-priyty-ni-nastupnogo-roku-ni-navit-za-dva-roky/>

5. [Електронний ресурс] Зі статті, підготовленої для «Урядового кур'єра», 2016. –Режим доступу: [ttp://ukurier.gov.ua/uk/articles/suchasna-osvita-vimagaye-radikalnih-zmin/reforma](http://ukurier.gov.ua/uk/articles/suchasna-osvita-vimagaye-radikalnih-zmin/reforma)

«Новая школа. Пространство образовательных возможностей». Управленческие и учительские приоритеты: три министра образования о главном /Л.М. Гриневич, В.Г. Кремень, П.М. Таланчук; составитель: О.И. Выговская

Эта статья реализует редакционный замысел – сопоставить позиции руководителей образовательной отрасли, министров образования и науки, в разные судьбоносные для страны времена, относительно стратегических интенций образования, в частности школы, который должен помочь вам, уважаемый читатель, не только сориентироваться, но и определиться относительно приоритетов проекта современной реформы «Новая школа. Пространство образовательных возможностей», который так молниеносно распространился среди общественности, что даёт право сказать – реформа уже началась в образовательно-общественном пространстве страны. Именно выяснению/раскрытию идеологии предложенной реформы среднего образования, её базовых компонентов, стратегических намерений и ожидаемых результатов, и посвящена эта статья, которая аккумулировала основные концепции, на которых основывается Новая Школа, и позиции руководителей Министерства разных времён относительно стержневых проблем образования. Предлагаем Вам, уважаемый читатель, дочитать, прислушаться и услышать 3-х министров образования и вместе с нами разобраться во всем.

Ключевые слова: изменения в образовании, настоящие реформы, общество образованных граждан, новая школа, новое содержание образования, компетентности, структура школы, новая формула школы, мотивированный учитель, свобода творчества и профессионального развития, «дытиноцентризм», целостная личность, патриот, инновационный человек.

“The New School. The Range of Educational Opportunities.” Management and teachers' priorities: three ministers of education about the core issues. /L.M. Hrynevych, V.G. Kremen, P.M. Talanchuk. Compiled by O.I. Vyhovska

This article implements the editorial plan - to match the position of the educational sector leaders - ministers of education and science in various crucial for the country times on strategic educational intentions, in particular secondary schools. It should help you, dear reader, not only to navigate, but also to decide on the priorities of the draft reform “The New School. The Range of Educational Opportunities”, which has rapidly spread among the public, and which gives the right to say that the reform has already begun in the education and public space of the country.

This article clarifies the ideology of the proposed reform of secondary education, its basic components, strategic intentions and expectations; it accumulates basic concepts on which the new school is based, and expresses the views of the ministers of education of different times regarding the core issues of education.

Key Words: changes in education, real reforms, society of educated citizens, new school, new content of education, competence, structure of school, new school formula, motivated teacher, creativity and professional development, child centrism, person of integrity, patriot, innovative person.